

Valtiovarainministeriö

Valtiovarainministeriön kuuleminen henkilötunnuksen uudistamista koskevan työryhmän johtoryhmän väliraportista.

CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy (CSC) kiittää mahdollisuudesta saada osallistua valtiovarainministeriön kuulemiseen koskien henkilötunnuksen uudistamista koskevan työryhmän johtoryhmän väliraporttia. CSC on suomalainen ICT-osaamiskeskus, joka ylläpitää opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta valtakunnallista keskitettyä tietotekniikkainfrastruktuuria ja tarjoaa sen avulla kansallisia tietotekniikkapalveluita tutkimuksen, koulutuksen, kulttuurin ja julkishallinnon tarpeisiin. CSC osallistuu kuulemiseen tutkimuksen ja koulutuksen teknisenä asiantuntijana. CSC on toteuttanut sähköisen käyttäjätunnistuksen palvelua korkeakouluille (Haka-luottamusverkosto) ja valtionhallinnolle (Virtu) sekä antanut henkilön sähköiseen tunnistamiseen asiantuntija-apua valtionhallinnolle sähköisen tunnistamisen lain uudistamisen yhteydessä ja suomi.fi-tunnistuspalvelun kehitystyön yhteydessä.

Nykytilan ongelmat sekä tulevaisuuden näkymät ja haasteet

CSC näkee henkilötunnuksen uudistamisen perusteltuna ja pitää väliraportissa tunnistettuja nykyisen henkilötunnusjärjestelmän ongelmia oleellisina. Koulutustoimialan näkökulmasta pahin ongelma lienee lyhytaikaisesti Suomessa oleskelevien henkilöiden henkilötunnuksen saamisen vaikeus ja väliaikaisten henkilötunnusten luomisen koordinoimattomuus. Tulevaisuudessa sekä ihmisten liikkuvuus että sähköinen asiointi lisääntyvät, joten olisi ensiarvoisen tärkeää rakentaa joustava ja aikaa kestävä henkilötunnusjärjestelmä, joka mahdollistaa 1) henkilötunnuksen saamisen nopeasti, 2) henkilötunnuksen käytön yksilöintitarkoitukseen eri organisaatioista koostuvien yhteistyöverkostojen tietojärjestelmissä 3) prosessin, jolla ehkäistään toisistaan riippumattomien rekisteri-identiteettien syntymistä ja 4) henkilön tietosuojan.

Biometria

Väliraportissa arvioidaan ansiokkaasti biometrian käyttöön liittyviä haasteita, kuten epätarkkuus käytettäessä biometrisiä tunnisteita ainoana välineenä henkilön tunnistamisessa (autentikoinnissa). CSC:n näkemyksen mukaan biometrian käyttö tulisi liittää rinnakkaisten henkilötunnuksien synnyn estämiseen. Onkin kannatettava ajatus, että silloin, kun on kohonnut riski rinnakkaisten henkilötunnuksien syntymiseen, henkilötunnusta myönnettäessä henkilöstä otettaisiin biometrinen tunniste, jota voisi myöhemmin käyttää vertailutarkoituksiin päällekkäisten henkilötunnusten myöntämisen estämiseksi.

Ratkaisumallien arviointi

CSC on arvioinut työryhmäraportissa esitettyjä ratkaisumalleja sen tiedon valossa, joka raportista ilmenee. Mallien arviointia vaikeuttaa se, etteivät eri ratkaisumallien vaatimat kokonaisuutokset tai -kustannukset ole tiedossa.

CSC:n näkemyksen mukaan työryhmän pohtimista ratkaisumalleista minimimalli ja keskitetty malli ovat jossain määrin toisensa poissulkevia, vaihtoehtoisia malleja. Sen sijaan raportissa kolmantena esitetty, hajautettu malli, on mahdollista toteuttaa esimerkiksi myöhemmässä vaiheessa minimimallin tai keskitetyn mallin ”päälle”. Mikäli päädytään siihen, että uudistus toteutetaan noudattaen minimimallia tai keskitettyä mallia, CSC:n näkemyksen mukaan olisi hyvä toteuttaa uudistus siten, ettei hajautettuun malliin siirtymiselle myöhemmässä vaiheessa ole juridisia tai teknisiä esteitä. Hajautettu malli voisi myöhemmin toimia minimimallin tai keskitetyn mallin rinnalla siten, että se esimerkiksi mahdollistaisi erilaisten ulkomaisten tunnisteiden, kuten kansainvälisen tutkijatunnisteen, linkittämisen suomalaiseen henkilötunnukseen ja ratkaisisi siten eIDAS-yhteensopivien palveluiden toteuttamiseen liittyviä ongelmia.

Hajautetun mallin tapauksessa on kiinnitettävä huomiota mallin iskunkestävyyteen eli siihen, mitä ns. pahantahtoisen toimijan pitää tietää tai hankkia pystyäkseen luomaan kevythenkilöllisyyden ja voidakseen sen jälkeen yhdistää sen olemassa olevan toisen henkilön vahvaan henkilöllisyyteen.

Ratkaisumallista riippumatta CSC pitää erittäin tärkeänä sitä, että rinnakkaiset henkilötunnukset pyritään poistamaan ja niiden synty uudessa mallissa pyritään estämään muun muassa viranomaisten välisellä yhteistyöllä. Tilanteessa, jossa on vaarana, että henkilölle voi syntyä jo olemassa olevalle henkilötunnukselle päällekkäinen henkilötunnus, biometrian käyttö voi olla hyvä keino kartoittaa mahdollisia henkilölle aiemmin myönnettyjä tunnuksia.

Toinen erittäin tärkeä asia uudistuksessa on henkilötunnuksen saatavuuden joustavoittaminen ja nopeuttaminen. Yksi keino henkilötunnuksen saamisen nopeuttamiseen on varmuustason liittäminen henkilöstä tallennettuun tietoon sen mukaisesti, miten vahvasti henkilöllisyydestä on pystytty varmistumaan. Tiedon varmuustaso onkin asia, joka tulee sisällyttää valittavaan malliin.

Uudistustyössä pitää myös kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten luovutaan usein noudatettavasta käytännöstä, jossa henkilötunnusta käytetään ainoana henkilöllisyyden todentamisen välineenä. Väli raportissa käsitellään aihetta hyvin, mutta ratkaisumallia valittaessa pitää varmistaa, että käytössä on riittävät keinot käytännöstä luopumiseen.

Lisäyksenä väli raportissa esitettyihin malleihin CSC esittää pohdittavaksi mahdollisuutta, jossa sähköistä asiointitunnusta (SATU) hyödynnettäisiin uudistuksessa. Tällä hetkellä sähköistä asiointitunnusta ei voi lainsäädännön puitteissa käyttää muualla kuin varmenteessa, mutta uudistuksen vaatiessa joka tapauksessa lainsäädännöllisiä muutoksia, voisi jo olemassa olevaa sähköistä asiointitunnusta hyödyntää mahdollisesti jopa henkilötunnuksen asemassa.

Vaikutusarviointi

CSC painottaa tietosuoja-asioiden merkitystä vaikutusarvioinnissa ja korostaa tarvetta kuulla tietosuojavaltuutettua ratkaisumallia valittaessa. Suomessa nykyisin käytössä olevassa henkilötunnusjärjestelmässä annetaan viranomaisen edustajalle vahva luottamus ja laajat valtuudet saada henkilötunnukseen liitettyjä tietoja. Työryhmän jatkotyössä tuleekin pohtia sitä, mikä on henkilötunnuksen eettinen käsittelytapa ja varmistaa, että ratkaisut ovat linjassa tietopolitiikan alueella tehtävän työn kanssa.

Tietosuojan näkökulmasta CSC pitää hyvänä järjestelyä, johon viitattiin hajautetun mallin yhteydessä, jossa keskitetty ja henkilötietoja hallinnoiva (mieluiten julkinen) toimija, esimerkiksi Väestörekisterikeskus, tuottaa jokaiselle viranomaiselle luovutettavista sellaisen yksilöintitunnuksen, joka estää tietojen vertailun eri viranomaisten kesken sekä mahdollistaa tietojen tarkastelun seurannan.

Muut kommentit

Työryhmän jatkotyössä CSC kehottaa kiinnittämään huomiota käytettävien käsitteiden yksiselitteisyyteen. Väli raportissa käytetään käsitteitä henkilöllisyys ja identiteetti toisistaan eroavina käsitteinä, mikä saattaa aiheuttaa kielellisiä haasteita ottaen huomioon, että *identiteetti* on ruotsin kautta indoeurooppalaisista kielistä lainattu sana, jonka englanninkielinen vastine on *identity*, joka puolestaan kääntyy suomenkielessä sanaksi *henkilöllisyys*. Kielellisesti järkevää olisikin käsitellä sanoja henkilöllisyys ja identiteetti toistensa synonyymeinä. Lisäksi termi *tunnistaminen* voi myös aiheuttaa sekaannusta, koska sillä voidaan tarkoittaa sekä henkilöllisyyden todentamista (autentikointi) että käyttäjien erottamista toisistaan (identifiointi).

Espoossa, 08.02.2019

CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy

Kimmo Koski
Toimitusjohtaja

Mikael Linden
Vanhempi sovellusasiantuntija